KIRCHROA

HEI WEËD PLAT JEKALD

Taalbeleid gemeente Kerkrade

gemeente kerkrade

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING 4

HOOFDSTUK 1 Taalbeleid 5

HOOFDSTUK 2 Behoud en gebruik van het Kirchröadsjplat 6

HOOFDSTUK 3 Wat doet Kerkrade al? 7

HOOFDSTUK 4 De blik op 2030 14

HOOFDSTUK 5 Wat zijn de voornemens van de provincie Limburg? 17

HOOFDSTUK 6 Taalbeleid gemeente Kerkrade 2025-2030 19

HOOFDSTUK 7 Dialectmatrix 22

HOOFDSTUK 8 Wat kost het ons? 23

HOOFDSTUK 8 Geraadpleegde bronnen 24

Inleiding

In 1997 werd de Limburgse taal erkend als regionale taal onder Deel II van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden. Deze erkenning houdt in dat de rijksoverheid het gebruik van de Limburgse taal niet in wetten of regels mag verhinderen. Daarnaast heeft zij de (wettelijke) taak stimuleringsmaatregelen voor het Limburgs te nemen. De Raad van Europa constateerde dat de rijksoverheid haar wettelijke verplichting om de Limburgse taal te beschermen en te bevorderen veronachtzaamd heeft en tikte haar op de vingers. Vervolgens sloten de rijksoverheid en de provincie Limburg in 2019 het Convenant inzake de Nederlandse erkenning van de Limburgse taal. In dat convenant spreken beide overheden de ambitie uit te streven naar een gemeenschappelijke visie op de waarde en de positie van de Limburgse taal. Ook wordt een aantal aandachtsgebieden genoemd waarbinnen die gezamenlijke visie gestalte moet krijgen.

In 2024 geeft de provincie Limburg een nieuwe impuls aan het behoud van het Limburgs. De Limburgse taal moet vaker worden gesproken, beschreven en beleefd. In het Beleidskader 2024-2027 “Cultuur en erfgoed voor iedereen” en het Uitvoeringsprogramma Limburgse taal 2025 – 2027 licht zij haar doelen voor de komende jaren uitvoerig toe. Waarbij de accenten gelegd worden op de aandacht voor het onderwijs en kinderopvang, een bewustwordingscampagne en projecten die het Limburgs als levende taal laten zien. Voor de realisering stelt de provincie Limburg jaarlijks een financiële impuls van 1,1 miljoen euro beschikbaar.

Het uiteindelijke doel van de provincie Limburg is de erkenning volgens Deel III van genoemd Handvest in 2030. Om dit doel te bereiken zet de provincie in op twee sporen, te weten:

1. Deel II – het promoten van het Limburgs en laten zien wat er allemaal mogelijk is;

2. de voorbereiding voor Deel III. Het gestelde doel wil de provincie Limburg bereiken door de samenwerking met Limburgse gemeenten en organisaties op te zoeken.

De gemeente Kerkrade heeft richting de provincie Limburg kenbaar gemaakt graag hierin samen met haar te willen optrekken. Met als onderliggend uitgangspunt dat de verantwoordelijkheden daar blijven waar ze thuishoren. Op deze manier komt iedere overheidslaag in de positie om zich te richten op zaken die binnen de cirkel van invloed liggen. De aandacht blijft gefocust op de accenten die de provincie Limburg legt en de gemeente Kerkrade werkt daar aanvullend op. Dit sluit geheel aan op de ervaringen van de gemeente Kerkrade en de door haar reeds uitgezette doelen en gerealiseerde activiteiten.

Hoofdstuk 1 TAALBELEID GEMEENTE KERKRADE

Vooraf ter verduidelijking wat met taalbeleid in de context van deze notitie wordt bedoeld.

Het formuleren van een taalbeleid is een complex proces. Al helemaal als het de bedoeling is om het vanuit een wetenschappelijke benadering op te zetten. In dat geval zullen er veel disciplines, onder andere onderwijsdeskundigen, linguïsten en dialectologen bij betrokken moeten worden. Dat is voor ons niet het uitgangspunt voor het huidige taalbeleid. Het onderzoek alleen al zou een enorme financiële inspanning met zich meebrengen. De vertaling van het onderzoek naar beleidsuitgangspunten en de omzetting daarvan in acties brengt evenwel niet de zekerheid dat er ook maar iets in de huidige situatie hoe het onderwijs en de kinderopvang ten opzichte van het dialect(onderwijs) in het lesprogramma staan, wijzigt. Ons taalbeleid is dan ook gecreëerd voor een direct gebruik in ons dagelijkse leven.

Hoofdstuk 2 BEHOUD EN GEBRUIK VAN HET KIRCHRÖADSJ PLAT

Dat meertaligheid goed is voor de individuele ontwikkeling, daarover is al veel geschreven. Het internet staat vol met wetenschappelijke artikelen waarin nader ingegaan wordt op de voordelen van een meertalige opvoeding. Waaronder onder meer artikelen van prof. dr. Leonie Cornips, taalkundig onderzoeker bij het Meertens Instituut en bijzonder hoogleraar Taalcultuur in Limburg aan de Universiteit Maastricht.

De website meertalig.nl biedt tips, training en informatie over omgaan met meertaligheid in het onderwijs en de opvoeding. Niet alleen voor professionals die met meertalige kinderen werken, maar ook voor ouders die hun kinderen meer dan een taal willen meegeven.

Wij volstaan in het kader van deze notitie dan ook met een verwijzing naar de vele verhandelingen die hierover gepubliceerd zijn. Wat daaruit voor het Limburgs wordt meegenomen is dat is aangetoond dat sprekers van de eerste taal – 'het plat' – naast de officiële landstaal meer positieve effecten ondervinden op hun taalvaardigheid dan sprekers die 'slechts' de officiële landstaal spreken.

In ons collegeprogramma hebben wij nadrukkelijk aandacht voor het Kerkraadse immateriële (culturele) erfgoed. Het dialect is een onderdeel van onze culturele identiteit. Een belangrijk stuk erfgoed ook dat onze burgers onderling verbindt. Het behoud en het blijven spreken van het Kirchröadsj plat staat hoog op onze agenda.

Dat er thans een taalbeleid wordt geformuleerd betekent niet dat wij bij punt nul beginnen. Integendeel. In Kerkrade wordt al sinds jaar en dag aandacht besteed aan het levend houden van het Kirchröadsj plat. En initiatieven die het gebruik van het dialect stimuleren worden al jaren ondersteund.

Hoofdstuk 3 WAT DOET KERKRADE AL?

Op cultureel gebied

Kerkrade mag zich rijk prijzen dat er jaarlijks tal van dialectactiviteiten en -initiatieven worden georganiseerd door de lokale dialectverenigingen ‘Dialekverain Kirchröadsjer Plat’ en ‘Dialekverain d’r Wauwel’, toneelverenigingen Frohsinn, Excelsior en Volkstoneel en de vele dialect(liedjes)schrijvers. Initiatieven die, gezien de brede belangstelling, door de lokale bevolking worden omarmd.
Wat te denken van de vele carnavalsactiviteiten die het Kirchröadsj plat uitdragen.

De Kerkraadse carnavalsverenigingen die hun jaarlijks motto in onvervalst dialect presenteren.

Het theaterspektakel ‘Het Geluk van Limburg’ waarin naast het Nederlands ook scènes in het Limburgs worden gespeeld.

Het spreken van de eerste taal, het dialect versterkt het gevoel van verbondenheid. In enkele gevallen kan dit zo ver reiken dat een (carnavals)lied zo’n gevoel van gemeenschappelijke identiteit oproept dat het verheven wordt tot officiële volkslied. In maart 2025 besloot de Kerkraadse raad om ‘Ós Kirchroa, ’t sjunste óp de Welt’ van Math Finders tot het officiële volkslied van Kerkrade uit te roepen.

’t Sjunste óp de welt, wat der Herjod had jemaad,
dat is ós Kirchroa, went ’t zingt en laacht.
Zunt boaver ós ooch de wólke al ins jrauw,
da dunt vier zinge, verdrieve vier ze jauw,

Trukt me durch de welt wiet, uvver lank of zieë
en zeät me dan ins eäve zieng hemet-sjtad adie”.
Hat me dan je-zieë wie sjun de welt ooch is
dan weest me tse verstelle, ee dink jants jewis:

Doa woar ins ee pleätsj-je woa mie wigs-je sjtong,
woa iech de ietsjte sjrij in ’t leäve jong.
Doa wil ic hummer blieve, mie jantse leäve lank
en ummer blief ich zaage, miet moezziek en jezank:

Originele tekst van Math Finders

Op media gebied
Maar ook op andere vlakken blijft de gemeente Kerkrade het gebruik en behoud van het Kirchröadsj plat (actief en passief) stimuleren. Zo is het Kirchröadsj plat het gangbare taalgebruik bij de Beleef Kerkrade TV uitzendingen.

Binnen de socialmedia wereld is het gebruik van dialect al lang geen onbekend verschijnsel meer. Niet alleen een perfecte plek om in beperkte of brede kring in het dialect te communiceren. Het draagt op eigen wijze bij aan het behoud van het dialect. Zo zijn er spontane privé initiatieven. Zoals het 'Woad van d'r daag', te vinden onder de link: https://www.facebook.com/share/p/1ByAVmXDnk

Op publiek gebied
Bij het inrijden van Kerkrade heten tweetalig beschreven plaatsnaamborden de bezoekers welkom. Bij acties om de verkeersveiligheid te vergroten worden verkeersborden in dialecttekst geplaatst.

Op dialect gebied
Alweer meer dan 20 jaar worden de werkzaamheden en activiteiten van de gemeentelijke Werkgroep Dialect (huidige naam Kommissiejoeën Hats vuur Kirchröadsj Plat) ondersteund en gestimuleerd. Onderstaand een overzicht van de werkzaamheden en activiteiten van de werkgroep:

Het Kerkraads woordenboek
In 1957 start een groep enthousiaste dialectsprekers met de inventarisatie van Kerkraadse woorden met als doel het realiseren van een Kerkraads woordenboek. De groep richt de Stichting Kirchröadsjer Dieksiejoneer op. Na dertig jaar intensief voorbereidend werk ziet in 1987 de eerste Kirchröadsjer Dieksiejoneer het levenslicht. De groep blijft niet stilzitten en werkt stug door aan het uitbreiden van de woordenlijst. In 1997 verschijnt de tweede herziene druk. Om het woordenboek ook voor niet-dialect-sprekers toegankelijk te maken brengt genoemde stichting in het jaar 2000 de Woordenlijst Nederlands – Kerkraads uit. Met in 2003 de uitgave van de Kirchröadsjer Zagenswies.

De gemeentelijke Werkgroep Dialect gaat, na de opheffing van de Stichting Kirchröadsjer Dieksiejoneer in 2009, door met het verder uitbreiden van de woordenlijsten van de Kirchröadsjer Dieksiejoneer.

In november 2016 wordt de eerste druk van D'r Nuie Kirchröadsjer Dieksiejoneer gepresenteerd. Het boek wordt door het publiek enthousiast ontvangen en binnen de kortste keren is het uitverkocht. Een 2e druk verschijnt in 2017. De redactieleden blijven de taalontwikkeling volgen en verwerken in het woordenboek. In 2022 leidt dit tot de uitgifte van de herziene (3e druk) van het woordenboek.

En op 7 september 2024 verschijnt D'r Nuie Kirchröadsjer Dieksiejoneer Nederlands-Kerkraads. Voor niet-dialectsprekers wordt het hierdoor gemakkelijker om woorden in D'r Nuie Kirchröadsjer Dieksiejoneer op te zoeken.

Gemeentelijke Werkgroep Dialect
Eind jaren '90 van de vorige eeuw wordt op initiatief van de toenmalige wethouder Cultuur een werkgroep geformeerd die zich gaat toeleggen op het behoud en de stimulering van het Kirchröadsj plat. De werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de lokale dialect- en toneelverenigingen, de stichting Kirchröadsjer Dieksiejoneer, de openbare bibliotheek, personen actief binnen de Limburgse dialectkring en de gemeente Kerkrade.

Binnen de 'Gemeentelijke Werkgroep Dialect' wordt van gedachten gewisseld over en aandacht besteed aan het levend houden van het Kerkraads dialect, het bevorderen en motiveren van het gebruik ervan en het up tot date houden van het dialect in geschreven vorm.

De werkgroep houdt de taalontwikkelingen binnen het Kerkraads dialect bij en verzamelt woorden en uitdrukkingen. In de loop van het jaar 2024 wordt hieraan toegevoegd de taak om gemeentelijke publicaties in het dialect, voorafgaande aan de publicatie, te controleren op de correcte schrijfwijze volgens de laatste versie van D'r Nuie Kirchröadsjer Dieksiejoneer.

Bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan besluiten de leden van de werkgroep Dialect dat het tijd wordt voor een naamswijziging. Voortaan geen Nederlandse naam meer maar een dialectnaam. Via een prijsvraag en een oproep door de voorzitter op social media worden de inwoners van Kerkrade eind 2024 opgeroepen om een passende naam te bedenken. Uit de vele inzendingen maakt de jury een keuze. Vanaf dat moment draagt de werkgroep de naam Kommissiejoeën Hats vuur Kirchröadsj Plat.

Digitaal spellingscontrole programma
Binnen de werkgroep is een digitaal spellingscontrole programma ontwikkeld dat gedownload kan worden via de website van de gemeente Kerkrade.

Lesprogramma op Kerkraadse basisscholen
De leden van de Kommissiejoeën Hats vuur Kirchröadsj Plat (in het vervolg 'de KHKP') hebben een lesprogramma 'Iech kal plat en doa bin iech sjtoots óp' ontwikkeld voor de Kerkraadse basisscholen. In 2019 werd gestart met de uitvoering van dit programma.

Doel van het programma is het enthousiasmeren en stimuleren van kind en ouders in het gebruik van het Kirchröadsj plat, zodat er een nieuwsgierigheid ontstaat naar verdere ontwikkeling hiervan.

Het eindresultaat is een zodanige beheersing van het begrepen en gesproken dialect dat het kind in staat is om hiermee de dagelijkse communicatie uit te voeren. Daarnaast heeft het kind kennis gemaakt met cultuur en geschiedenis van zijn dialectomgeving en is er een wezenlijke bijdrage geleverd aan de tweetaligheid in een vroeg stadium van zijn/haar (verdere) ontwikkeling.

De basis van de lessen wordt gevormd uit de volgende gegevens en doelen:

- Meertaligheid als verrijking van de taalvaardigheid (onderzoek van de universiteit van Utrecht);
- Het onderzoek van de KHKP uit 2015 onder alle ouders van basisschool-leerlingen;
- De bevordering van het gebruik van het Kerkraads dialect;
- Een handreiking aan de basisscholen voor een meer gestructureerde plaats van het dialect in het curriculum van de school;
- De uitvoering van de doelen van de KHKP;
- De erkenning van het Limburgs als zelfstandig en volwaardig onderdeel van het Nederlands taalsysteem.

Basisscholen

Zoals bovenstaand aangegeven werd in 2019 gestart met de lessen. Onder de projectnaam ‘De drei opa’s jeëve platles’ werden op drie basisscholen in Kerkrade-Centrum, in aanwezigheid van de groepsleerkrachten, drie lessen gegeven.

Op grond van het succes van deze eerste editie nam het aantal deelnemende basisscholen sindsdien toe, in 2020 een verdubbeling naar zes basisscholen, in 2021 negen basisscholen, in 2023 zeven basisscholen en in 2024 acht basisscholen.

Lessen

In de afgelopen jaren zijn er verschillende lessen ontworpen, te weten: Wie sjtel iech miech vuur?, Hoesdere en anger vieë, Kirchroa mieng sjtad mit vöal vieëdele!, Vasteloavendskinger, Wainachte of Krismes, Oeëstere en Vakans.

In de deelnemende groepen omvat het lesprogramma nu vier lessen van 45 minuten. De eerste drie lessen zijn standaard. De vierde les gaat over één van de volgende thema's: Kerstmis, Pasen of vakantie. De scholen kunnen het thema zelf kiezen.

De ervaringen en evaluaties opgedaan in de eerste drie jaar lesgeven in het Kirchröadsj plat gaven aan dat dit het meest doeltreffend is in groep 5 of 6. Omdat het aantal deelnemende scholen en groepen verder toeneemt is ervoor gekozen om met ingang van 2024 alleen in de groepen 5 deze lessen te geven.

Door de toegenomen belangstelling vanuit de scholen konden de drie oorspronkelijke 'docenten' het niet meer alleen aan. Inmiddels is een poule van vrijwilligers beschikbaar om aan de vraag vanuit het basisonderwijs te voldoen en lessen te verzorgen.

Ervaringen van de leerlingen
De kinderen werden na afloop de volgende vragen voorgelegd: Vongt uur 't sjung?, Has te jet d'r van jelierd?, en Mósse vier nieëks joar nog ins ing kier langs kómme?

De vragen werden met grote meerderheid en soms door alle kinderen bevestigend beantwoord. Het plezier, de verwondering, de nieuwsgierigheid, de creativiteit en de gedrevenheid die de kinderen in de lessen lieten zien werden daarmee nog eens via deze enquête onderstreept.

Kinderopvang
Om binnen de Kinderopvang het gebruik van het Kirchröadjs plat te bevorderen zijn zogenaamde 'móffelmetsjere' (placemats) en het boek Floortje in d'r JaJaJaad aan alle peuterspeelzalen en kinderdagverblijven ter beschikking gesteld.

Website Kirchröadsjer plat
Er is een website (www.dieksiejoneer-kirchroa.nl) ontwikkeld die vanaf 13 september 2025 tijdens Kirchroa jeet Plat, online is gegaan. Aan deze website is tevens de vertaalmachine van WikiKirchroa gekoppeld.

Taalcursus voor volwassenen
Niet-dialectsprekende volwassenen en nieuwkomers zien het niet spreken van het lokale dialect vaak als een belemmering om in de lokale samenleving te integreren. Deze belemmering kan worden weggenomen door het lokale dialect als tweede taal leerbaar te maken. Door de vereniging Levende Talen is het lesboek Limburgs ontwikkeld. Het is een communicatieve leergang Limburgs, met name gericht op luister- en spreekvaardigheid voor volwassenen die de Limburgse taal privé, in het publieke domein en/of op hun werk willen gebruiken. Het beschikbaar gestelde lesboek is door leden van de KHKP in het Kirchröadsj plat vertaald.
De eerste cursus vond in 2025 in de HuB in Kerkrade plaats en werd verzorgd door leden van KHKP.

Ondersteunen van bijzondere dialectprojecten
Wij ondersteunen verenigingen die zich al jarenlang inzetten voor het behoud, gebruik en instandhouding van het lokale immaterieel erfgoed jaarlijks met een financiële bijdrage.

Daarnaast kunnen onder voorwaarden projecten die zich richten op het Kerkraads dialect en een extra impuls voor het behoud ervan geven, voor een ondersteuning (facilitair of financieel) in aanmerking komen.

Zo ondersteunen wij het initiatief Stadsdichter financieel. En ontving het bijzondere project ‘Oejazes Kirchroa’ – waarbinnen carnaval en dialect nauw met elkaar verweven zijn - ook een eenmalige financiële ondersteuning.

Kirchroa jeet Plat

Om het (Kerkraads) dialect en de bijzondere waarde van dit immaterieel cultuur erfgoed op een laagdrempelige wijze bij een breed publiek onder de aandacht te brengen, werd in 2009 het tweejaarlijkse evenement Kirchroa jeet Plat in het leven geroepen. Vanaf de eerste editie is dit evenement een schot in de roos. In de binnenstad, in de boekwinkel(s), de Hub, de muziekschool, het Raadhuis, de deelnemende horecagelegenheden, muziekstudie Eurode, het Vasteloavends Museum, vinden voordrachten plaats, treden dialectbands op, worden dialectquizen georganiseerd, worden sketches getoond, wordt voorgelezen voor kinderen, en nog veel meer.

Kirchroa Jeet Plat wederom voltreffer! - Parkstad Actueel

Op 13 september 2025 vond de inmiddels 9e editie plaats.

Uitbreiding van de poëzieroute in het Stadspark met een dialectzuil

De bestaande poëzieroute in het Stadspark is in de zomer van 2025 uitgebreid met een zuil met een gedicht in het Kirchröadsj plat, geschreven door de heer John Vandeberg. Tot aan zijn overlijden was de heer Vandeberg jarenlang een actief en zeer betrokken lid van de KHKP.

Dreume

Iech dreum va roeëzebledjere en va kinger mit ing koetenaas

Iech dreum va danse en va zinge en van inne rollator óp jaas

Iech dreum van die mieljoeën in d'r lotto en ing jouw middaag mit
verkenshaas

Iech dreum va meëdsjere mit blónd hoar en va knikkere in die auw koeljaas

Iech dreum va Sjpanje en Italië en va dinger die iech haas

Iech dreum va jans jroeëse oere en ing pietsekling naas

Iech dreum va zonneblomme óp de kas in ing janse jroeëse vaas

Mar iech sjtomme aos

han jiddere daag jet angesjters an haos

John Vandeberg

Hoofdstuk 4 DE BLIK OP 2030

> ***De raad verzoekt het college in haar 'Motie inzake het behoud en promotie dialect' om een ambitieus taalbeleid vorm te geven. Met daarin specifieke aandacht voor dialectonderwijs en daarbij aansluiting te zoeken bij beleid van de provincie Limburg.***

Aan de basis van de formulering van de beleidsuitgangspunten liggen het Uitvoeringsprogramma Limburgse taal 2025-2027 van de provincie Limburg en het Europees Handvest voor Regionale Talen of Talen van Minderheden. En de daarin opgenomen domeinen:
Onderwijs;
Media;
Overheid;
Cultuur en
Publieke ruimte.

Voor de volledigheid hier nog een tweetal opmerkingen:

1. in de provinciale documenten wordt steeds over 'de Limburgse taal' geschreven. Helder mag zijn dat er binnen de provincie Limburg vele lokale dialecten worden gebruikt. Waar in deze nota de uitvoeringsacties van de provincie Limburg worden beschreven, wordt ook de term 'Limburgse taal' gebruikt. Als het over de specifieke Kerkraadse situatie gaat wordt met behoud en gebruik niet de Limburgse taal maar specifiek het Kirchröadsj plat bedoeld;

2. de acties van de gemeente Kerkrade vormen een aanvullende of ondersteunende rol ten aanzien van deze provinciale actiepunten.
In het navolgende wordt aangegeven wat de stand van zaken ten aanzien van de genoemde domeinen is en waar mogelijk extra aandacht aan besteed moet worden.

Onderwijs

Eén Limburgse schrijftaal

In het document 'Visie- en realiseringsdocument Limburgse Taal' merkt dr. Yuri Michielsen-Tallman daarover het volgende op: "Binnen het Handvest voor de normalisatie van de Limburgse taal is het essentieel dat de overheid een officiële spellingsregel instelt voor het geschreven Limburgs, met name in het onderwijs en mogelijk ter voorbereiding op een uitgebreidere erkenning. Het is cruciaal om naast de gesproken taal ook een systematische benadering van de geschreven taal te hebben voor het behoud en de bevordering van het Limburgs". Hij vervolgt met "Een uniforme geschreven standaard is noch wenselijk noch noodzakelijk, gezien de rijke variëteit aan Limburgse varianten. … De 'Spelling 2003 voor de Limburgse Dialecten' biedt een benadering die de eenheid en diversiteit van de varianten erkent". Vanwege de erkenning van het Limburgs als regionale taal ziet hij de spelling van de Limburgse taal een aangelegenheid van algemeen provinciaal belang. Het bevoegde bestuursorgaan om officiële spellingsregels op te stellen is Provinciale Staten van Limburg.

Kinderopvang
Een meertalige opvoeding kan het beste op een zo jong mogelijke leeftijd starten. Vanuit deze optiek verdient het aanbeveling om ook binnen de Kinderopvang het gebruik van het Limburgs (of een lokale dialect) te stimuleren. De inzet van subsidievoorwaarden voor de kinderopvang kan bevorderen dat:

1. Limburgs evenwaardig naast Nederlands als klassikale voertaal wordt gebruikt;
2. In het personeelsbeleid ervoor wordt gestreefd naar voldoende Limburgstalige medewerkers in de voorschoolse opvang en de Limburgstaligheid als criterium bij het aanbieden van nieuwe arbeidscontracten wordt gebruikt:
3. De gemeenten toezien op de handhaving van deze afspraken. (dr. Yuri Michielsen-Tallman).

Het bevoegde bestuursorgaan is Provinciale Staten van Limburg. Ondersteuning kan door gemeenten plaatsvinden door het maken subsidievoorwaarden voor de kinderopvang.

Primair, voortgezet en beroepsonderwijs
De onderwijswetgeving biedt de ruimte om naast het gebruik van het Nederlands als voertaal, daar waar een streektaal in levend gebruik is, de streektaal mede als voertaal bij het onderwijs te gebruiken.

Op basis van artikel 2:1 van het Convenant inzake erkenning van de Limburgse taal “spannen Partijen (de rijksoverheid en de provincie Limburg) zich, … , in en werken samen om het Limburg als regionale taal in Nederland te behouden, het gebruik te bevorderen en de positie van het Limburgs te stimuleren, zonder de totstandkoming van nieuwe Wet- en regelgeving”. De praktijk laat zien dat op dit vlak de provincie Limburg wil, maar nog diverse stappen met het Rijk heeft te zetten.

Media
Door middel van gebruik in de Limburgse media kan het Limburgs behouden en gestimuleerd worden. Dr. Yuri Michielsen-Tallman merkt ter zake op “De regionale omroep L1 heeft sinds 2016 een intern beleid voor het gebruik van het Limburgs, maar dat is reactief en richt zich voornamelijk op cultuur en muziek, terwijl nieuws en actualiteiten zelden in het Limburgs worden gepresenteerd”.

In de Mediawet zijn geen minimale taalquota voor het Limburgs opgenomen. Zou dat wel het geval zijn dan kunnen Limburgse regionale publieke mediadiensten verplicht worden om een minimumpercentage van hun programmering in het Limburgs aan te bieden. Wel ziet Dr. Michielsen-Tallman de mogelijkheid om via voorwaarden bij uitzendlicenties voor regionale en lokale omroepen, het gebruik van het Limburgs te stimuleren. Het bevoegde bestuursorgaan is Provinciale Staten van Limburg (in coördinatie met gemeenten).

Limburgs in het Culturele leven
Het culturele leven is het domein bij uitstek om het gebruik en het behoud van het Limburgs te stimuleren. De provincie onderkent dat in vele culturele uitingen geen speciale aandacht aan het Limburgs wordt besteed. Zij wil subsidievoorwaarden gaan inzetten als een bepaald percentage van culturele evenementen, film en publicitaire informatie in (een variant van) de Limburgse taal moet zijn.

Limburgs in de bestuurlijke organen

Het gebruik van het Limburgs door bestuurlijke organen is niet toegestaan. De Algemene wet bestuursrecht geeft immers aan dat bestuursorganen en hun medewerkers Nederlands gebruiken. Het gebruik van een andere taal is daarentegen wel toegestaan als dit doelmatiger is en de belangen van derden niet onevenredig schaadt. Deze uitzondering biedt wel mogelijkheden in het contact tussen een bestuursorgaan en haar burgers. Als het gaat om informatieverschaffing aan individuele burgers is het gebruik van een andere taal (waaronder dus ook dialect) niet verboden.

Limburgs in de publieke ruimte

Van tweetalige borden in het Limburgs wordt al door een aantal gemeenten gebruik gemaakt. Het is een laagdrempelig middel om het lokale dialect voor het voetlicht te brengen. Het bevoegde bestuursorgaan voor wijziging van de namen van een gemeente is de raad.

Hoofdstuk 5 Wat zijn de voornemens van de provincie Limburg?

In het Beleidskader 2024-2027 "Cultuur en erfgoed voor iedereen" stelt de provincie Limburg dat tegen 2027 het gebruik en de zichtbaarheid van de Limburgse taal meer gestimuleerd moet worden. In vervolg daarop heeft ze een Uitvoeringsprogramma Limburgse taal Same veur 't Limburgs 2025-2027 opgesteld. Hierin is er aandacht voor het onderwijs en kinderopvang, een bewustwordingscampagne en projecten die het Limburgs als levende taal laten zien.

Hier volgt nu een samenvatting op hoofdlijnen van de plannen van de provincie Limburg.

Sinds 1998 valt het Limburgs onder Deel II van het Europees Handvest voor regionale talen. De provincie richt zich in haar uitvoeringsprogramma niet alleen hierop maar wil zich ook voorbereiden op een mogelijke aanvraag in 2030 voor de status onder Deel III.

Om haar doelen te bereiken richt de provincie haar acties op twee sporen. Binnen het zogenaamde Spoor A wordt extra ingezet op Deel II. Binnen het zogenaamde Spoor B worden de voorbereidingen voor de Deel III-status gemaakt. Een speciale commissie doet onderzoek en voorbereidingen om het Limburgs te verbeteren.

Beide sporen zijn met elkaar verbonden. Immers, wat je voor Deel III doet, helpt ook Deel II. De directe steun voor het Limburgs wordt in Spoor A geplaatst; nieuwe ideeën voor Deel III worden in Spoor B geplaatst.

Voor wat de gemeente Kerkrade betreft zal ingezet worden op ondersteuning c.q. aanvulling op de activiteiten binnen Spoor A. In deze notitie wordt dan ook niet verder uitgeweid over Spoor B.

Waar richt de provincie Limburg zich concreet binnen Spoor A op?

1. Meer Limburgs in Kinderopvang, Onderwijs en Volwassenenonderwijs.
In samenwerking met 't Hoes veur 't Limburgs gaat ze de volgende project ondersteunen:
   - 'Zjuulke' : dit geeft informatie en hulpmiddelen aan kinderopvang;
   - '3M' (Meer kansen Met Meertaligheid) : helpt basisschoolleraren met meertaligheid;
   - ' LT2 Leef Limburgs': biedt cursussen Limburgs als taal.

   Belangrijke rol voor 't Hoes veur 't Limburgs. Hier kunnen kinderopvang, scholen en pabo's samenkomen en vragen stellen. Het ondersteunt ook bij nieuwe projecten die kansen bieden.

2. De provincie start met een campagne om meer aandacht te krijgen voor de Limburgse taal. De provincie wil laten zien dat het Limburgs belangrijk is en dat scholen en kinderopvang weten welke mogelijkheden er zijn.

3. Steun voor veelbelovende projecten. ’t Hoes veur ’t Limburgs krijgt de kans om zelf een nieuwe manier te bedenken om bij te dragen aan veelbelovende projecten.

4. Carnavalsevenementen, liedjeswedstrijden en andere cultuuruitingen. Cultuur wordt ingezet om de Limburgse taal te steunen. De provincie ondersteunt de evenementen via de subsidieregels Cultuur 2025 – 2027.

5. De provincie vindt het belangrijk om de bestaande onderzoeken naar Limburgs sprekenden up-to-date te houden. In 2027 wil ze over de nieuwste gegevens beschikken. De provincie legt ook hier een rol voor ’t Hoes veur ’t Limburgs weg.
Deel II van het Handvest geeft aan dat universiteiten en andere scholen het Limburgs moeten bestuderen en onderzoeken. Hier wordt nu nog weinig aan gedaan. Het opstarten van een bacheloropleiding kost veel geld en hangt af van geld van de overheid. Om klein te starten wil de provincie hogescholen en universiteiten vragen welke onderwerpen over het Limburgs meer aandacht nodig hebben.

Iedereen moet de archieven en verzamelingen met documenten en voorwerpen over Limburg kunnen bekijken en gebruiken. Het Limburgs Museum krijgt een belangrijke rol in het laten zien van de Limburgse taal en identiteit. Het museum werkt hiervoor samen met ’t Hoes veur ’t Limburgs en erfgoedorganisaties. Het museum verzamelt en verbindt de Limburgse geschiedenis, zowel digitaal als fysiek.

Het Limburgs Museum en andere Hoes-partners werken samen aan een ‘Corpus Limburgs’. Dit is een verzameling van alle vormen van het Limburgs dialect. Ze maken het digitaal, zodat iedereen het kan gebruiken. Woordenlijsten helpen bij het vertalen, waardoor het Limburgs makkelijker te gebruiken is in het dagelijks leven.

6. ’t Hoes veur ’t Limburgs helpt en verbindt.

Hoofdstuk 6 TAALBELEID GEMEENTE KERKRADE 2025 -2030

Wij steunen reeds jaren initiatieven die het behoud en het gebruik van het Kirchröadsj plat bevorderen en blijven dit ook toekomstig doen. Nu de provincie Limburg haar rol in het behoud van het Limburgs actief heeft opgepakt, kunnen en gaan wij ons concentreren op die activiteiten die op gemeentelijk niveau beïnvloedbaar zijn. De verantwoordelijkheid voor de zaken die reeds door de provincie worden opgepakt laten wij ook bij haar rusten. Onze activiteiten zijn in de eerste plaats gericht op het behoud en het stimuleren van het Kirchröadsj plat en secundair vormen zij voor het provinciebelang een ondersteuning.

Wij leggen de activiteiten daarom naast de domeinen Onderwijs, Media, Kirchröadsj plat in het culturele leven, Kirchröadsj plat in het publieke domein en Kirchröadsj plat in de publieke ruimte, en kijken waar nog extra aandacht naar uit kan gaan.

1. Onderwijs

Aanvullend aan de vanuit de provincie Limburg geïnitieerde activiteiten blijven wij voor het primair onderwijs jaarlijks een lesprogramma, bestaande uit vier lessen van 45 minuten aanbieden. De eerste drie lessen zijn standaard. De vierde les gaat over één van de volgende thema's: Kerstmis, Pasen of vakantie.

Voor niet-dialectsprekende volwassenen en nieuwkomers, die het Kirchröadsj plat privé, in het publieke domein en/of op hun werk willen gebruiken, bieden wij, in samenwerking met HuB bibliotheek Kerkrade, de leergang Kirchröadsj plat aan. Deze leergang is met name gericht op de luister- en spreekvaardigheid van het Kirchröadsj plat.

2. Media

Wij zorgen voor de noodzakelijke faciliteiten om de Beleef Kerkrade TV-uitzendingen te kunnen blijven realiseren en daarmee niet alleen interessant nieuws over onze gemeente maar ook het Kirchröadsj plat laagdrempelig bij een brede doelgroep voor het voetlicht te brengen.

Via de social media kanalen van de gemeente en van Beleef Kerkrade gaan wij terugkerende acties uitzetten om het gebruik van het Kirchröadsj plat breed onder de aandacht te brengen. En bieden wij op basis van het 'Beleef Kerkrade menu' binnen de rubriek 'Het Kerkrade van …' ook een podium voor dialect items. De service van het 'Beleef Kerkrade menu' bieden wij ook aan derden aan, die initiatieven op dit terrein organiseren.

3. Kirchröadsj plat in het culturele leven

Wij blijven de al vermelde werkzaamheden van de 'Kommissiejoen Hats vuur Kirchröadsj Plat' op het gebied van het behoud en de stimulering van het Kirchröadsj plat ondersteunen.

Bijzondere projecten die het behoud of gebruik van ons immaterieel erfgoed stimuleren mogen op onze ondersteuning (in financiële of facilitaire zin) rekenen.

De, binnen het immaterieel erfgoed vallende, verenigingen die activiteiten ontplooien die gericht zijn op het gebruik en behoud van het Kirchröadsj plat kunnen op onze jaarlijkse financiele ondersteuning (blijven) rekenen.

Het dialectevenement Kirchroa jeet Plat blijven wij financieel en facilitair ondersteunen.

4. Kirchröadsj plat in het publieke domein

De gemeente Kerkrade heeft tweetalige plaatsnaamborden. Waar mogelijk zullen, zoals bij de veiligheidsacties 'Vaar normaal' en 'Vaar kalm', acties tweetalig dan wel in het Kirchröadsj plat worden uitgezet.

Het plaatsen van Kirchröadsj plat slogans (o.a. 'vier wirke vuur uuch', 'vier bouwe vuur uuch', 't is sjun wirke i Kirchroa') op de gemeentelijke voertuigen kan daarnaast bijdragen aan het onder de brede aandacht brengen van ons dialect. Onderzocht zal worden in hoeverre deze maatregel ingevoerd kan worden.

Ook in de directe communicatie met de burger kan het Kirchröadsj plat terugkomen. Zo is de 'buiten beter'- app in ontwikkeling. De bedoeling is dat na een melding de burger een terugkoppeling ontvangt over wat er met de melding is gedaan. Bij deze terugkoppeling kan ook een zin in het dialect toegevoegd worden. In de trant van : 'Danke dat tse diech jemeld hast', 'Tsezame haode vier Kirchroa sjun', 'Ut is werm jelèche en jesjtrèche'.

Aan de flyers die ingezet worden bij geplande gemeentelijke werkzaamheden en de hekwerkbanners van Beleef Kerkrade wordt toekomstig standaard een Kerkraadse zin toegevoegd.

Tot slot wordt samen met Communicatie en Beleef Kerkrade een communicatie- en marketingplan opgesteld waarmee acties worden uitgezet om blijvend aandacht te schenken aan het belang van het behoud en gebruik van het Kirchröadsj plat.

5. Kirchröadsj plat in de bestuurlijke organen

Wij kijken niet naar de onmogelijkheden maar de mogelijkheden om onze diensten aan onze burgers aan te bieden c.q. toegankelijk te maken op een wijze die voor hen het meest comfortabel en doelmatig is. In het kader van deze notitie zal dat het Kirchröadsj plat zijn.

Daar waar mogelijk bieden wij burgers, die het liefst in hun eerste taal met ons willen praten, de mogelijkheid om dit ook te kunnen doen. De huidige praktijk binnen bijvoorbeeld het Burgerplein toont dit aan. Deze praktijk is evenwel ook in andere contactmomenten/-situaties van toepassing.

Zo is het vanuit de organisatie toegestaan dat ons dialect sprekend personeel de burgers in het eerste contact in het dialect aanspreekt. Blijkt dat de burger geen dialect spreekt, dan wordt automatisch overgeschakeld naar het Nederlands. In het geval een burger onze medewerker in het dialect aanspreekt en deze zelf geen dialect spreekt, dan wordt dit meteen opgelost door een van de aanwezige dialectsprekende collega's de behandeling van de vraag over te laten nemen.

Dit alles met als hoofddoel het de burger zo prettig mogelijk te maken in zijn/haar contact met de gemeente Kerkrade. Vanuit bezetting- en inrooster technisch oogpunt kan deze service niet in de afspraakplanning bij Burgerzaken geïntegreerd worden. We zijn echter van mening dat de huidige praktijk niet alleen klantvriendelijk richting de burger maar ook drempelverlagend werkt in het contact tussen burger en gemeente.

Daarnaast onderzoeken wij in hoeverre het realiseerbaar is om niet-dialectsprekend personeel, dat direct publiekscontact heeft, toekomstig de leergang Kirchröadsj plat te laten volgen.

Hoofdstuk 7 Dialectmatrix

Verklaring: **de huidige acties**
de voorgenomen (aanvullend op huidige)acties

	Jeugd 0-18	Volwassenen dialectsprekers	Volwassenen niet-dialectspreker
Onderwijs	**4-weekse les op PO groep 5** **Materiaal beschikbaar gesteld aan kinderopvang ter bevordering Kerkraads dialect**		**Taalcursus Kerkraads** *Aanbod taalcursus Kerkraads gemeentelijke medewerkers*
Media	**Kerkraads dialect gangbaar taalgebruik bij Beleef Kerkrade TV, op social media waar mogelijk.** *Bevorderen gebruik dialect via media uitingen* *Opstellen pr- en communicatieplan*	**Kerkraads dialect gangbaar taalgebruik bij Beleef Kerkrade TV, op social media waar mogelijk.** *Bevorderen gebruik dialect via media uitingen* *Opstellen pr- en communicatieplan*	**Kerkraads dialect gangbaar taalgebruik bij Beleef Kerkrade TV, op social media waar mogelijk.** *Bevorderen gebruik dialect via media uitingen* *Opstellen pr- en communicatieplan*
Cultuur	**Spellingscontroletool** **Dialectvereniging** **Stadsdichter** **Carnavalsverenigingen** **Ondersteunen dialectprojecten** **Kirchroa jeet plat**	**Spellingscontroletool** **Dialectvereniging** **Stadsdichter** **Toneel en carnavalsverenigingen** **Ondersteunen dialectprojecten** **Kirchroa jeet plat** **Poëzieroute** **Kerkraads woordenboek (K/N en N/K)**	**Spellingscontroletool** **Dialectvereniging** **Stadsdichter** **Toneel en carnavalsverenigingen** **Kirchroa jeet plat** **Poëzieroute** **Kerkraads woordenboek (K/N en N/K)**
Publieke ruimte	**Tweetalige komborden** **Verkeersborden met dialecttekst**	**Tweetalige komborden** **Verkeersborden met dialecttekst** *Inzet dialectslogans op o.a.:* *gemeentelijke voertuigen* *BeleefKerkrade* *hekwerkbanners* *Buiten-beter-app*	**Tweetalige komborden** **Verkeersborden met dialecttekst** *Inzet dialectslogans op o.a.:* *gemeentelijke voertuigen* *BeleefKerkrade* *hekwerkbanners* *Buiten-beter-app*
Overheid	**Contact met burgers waar gewenst in dialect.**	**Contact met burgers waar gewenst in dialect.**	**Contact met burgers waar gewenst in dialect.**

Hoofdstuk 8 Wat kost het ons?

Binnen onze gemeenschap zijn velen vanuit een gevoel van onderlinge binding en identiteit dagelijks bewust en onbewust al bezig met het behoud en het gebruik van het Kirchröadsj plat. Om het ook voor toekomstige generaties te behouden worden de in deze beleidsnotitie aangegeven acties uitgezet.

Het gegeven dat de inzet grotendeels vanuit de gemeenschap (met haar vele vrijwilligers) zelf komt, maakt dat dit qua financiën als een low budget inzet gezien kan worden.

Zo vindt de ondersteuning van de werkzaamheden vanuit de Kommissiejoen Hats vuur Kirchröadsj plat als sinds jaren plaats vanuit het budget Culturele activiteiten. Het voor de werkgroep jaarlijks beschikbare bedrag is maximaal €3.000,-. De daadwerkelijke besteding blijft hier ruim binnen.

Het benodigde lesmateriaal voor de dialectlessen in het primair onderwijs en het volwassenen onderwijs worden intern, dus kosten neutraal, gedrukt.

De woordenboeken worden voorgefinancierd vanuit genoemd budget. De verkoop ervan vindt plaats via Uitgeverij TIC, de lokale boekenwinkels en de balie bij het Burgerplein. De verkoopopbrengsten vloeien weer in terug in het budget Culturele activiteiten.

Met de inzet van de vele vrijwilligers is het tot nu toe mogelijk geweest om het tweejaarlijkse festival Kirchroa jeet Plat binnen een budget van maximaal €15.000,- te realiseren. Zonder de inzet en deelname van vrijwilligers zouden de kosten vele malen hoger liggen.

De totale jaarlijkse financiële bijdrage voor de dialect- en toneelverenigingen is €5.226,-; de Kerkraadse bijdrage in de Stadsdichter is €475,- per jaar.

De kosten voor de uitzendingen Beleef Kerkrade TV, zijnde €23.600,-, worden uit het Marketing Beleef Kerkrade budget gefinancierd. Er kan nu nog geen inschatting worden gemaakt over de hoogte van de kosten van een campagne om aandacht te vestigen op het Kirchröadsj plat.

De voorgenomen maatregelen zijn grotendeels meer van immateriële dan van materiële aard. Er is op dit moment dan ook geen sprake van een behoefte aan extra financiële middelen.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden, Straatsburg, 05-11-1992
europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden - Google Zoeken

Convenant inzake de Nederlandse erkenning van de Limburgse taal 6 november 2019
stcrt-2019-64467.odt

Visie- en realiseringsdocument Limburgse Taal van Dr. Yuri Michielsen-Tallman, MA
Visie_Limburgse_Taal_18012024.pdf

Uitvoeringsprogramma Limburgse taal 2025-2027 Same veur ’t Limburgs!
uitvoeringsprogramma_limburgse_taal_2025-2027.pdf

Hoes veur ’t Limburgs Werkplan 2025
Werkplan-Hoes-veur-’t-Limburgs-2025.pdf

gemeente
kerkrade